

(NE)VYPOVÍDAT!

MIMOŘÁDNÝ SAMIZDATOVÝ ČASOPIS

PRAHA

DUBEN 2014

Alexandr Vondra

- studoval geografii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze
- promoval v roce 1984
- na této univerzitě dostal o rok později doktorát z přírodních věd
- brzy se zapojil do práce v demokratické opozici
- v letech 1982 až 1986 byl manažerem undergroundové rockové kapely Národní třída
- společně s Jáchymem Topolem a Ivanem Lamperem vydával samizdatový časopis Jednou nohou (Revolver Revue)
- v roce 1987 se stal členem Polsko-československé Solidarity
- spoluorganizoval pravidelné pašování knih přes československo-polskou hranici
- v roce 1989 byl mluvčím Charty 77
- za svou činnost byl vězněn na Ruzyni a na Pankráci
- v listopadu 1989 byl jedním ze zakladatelů Občanského fóra
- v letech 1990-92 působil jako zahraničně-politický poradce prezidenta Václava Havla
- od září 2006 do ledna 2007 byl ministrem zahraničních věcí ČR
- je ženatý, s manželkou Martinou, která pracuje jako učitelka na základní škole, mají tři děti – Vojtěcha (1991), Annu (1993) a Marii (1996). Žijí střídavě v Praze a na chalupě na Úštěcku

Rozhovor s Alexandrem Vondrou hlavně, ale nejen o disentu, Klamovka 19. 12. 2013

Tady to byla úplně obyčejná hospoda, čtyřka, s umakartovejma stolama, teď je to luxusní restaurant, už to tady nemá ten šmrnc, jako to mívalo dřív. Ale jsou tady ještě pozůstatky – třeba logo Revolver revue, což byl obraz, který byl ve výčepu, pak zmizel, záhadně.

Těmito slovy zahájil **Alexandr** Vondra náš rozhovor o době před listopadem 1989. Sešli jsme se v zahradní restauraci Klamovka, která bývala místem, kam chodili lidé z disentu a kam chodil i Alexandr Vondra. Rozhovor jsme natočili pro projekt Post Bellum před Vánocemi 2013.

Jonáš a Vítek panu Vondrovi položili několik otázek a on na ně velmi ochotně odpověděl. Přepis rozhovoru je zkrácen, celá verze je uložena ve zvukovém formátu.

J + V: Jak vzpomínáte na studentská léta v Košířích? Kdo a co ovlivňovalo Vaše názory na gymnázium?

A. V.: Tady v Košířích jsem chodil už do základní školy, na gympl pak na Turbovku. Asi jsem měl štěstí v tom, že tady v těchto končinách žilo spousta zajímavých lidí, který měli zajímavý dcery a syny, který mě a moje názory provázeli. Na gymplu byl ředitel, kterej ne že by ovlivňoval moje názory, jmenoval se Jaromír Horký, komunista první generace, kterej se znal třeba s Vítězslavem Nezvalem. Měl z toho pak hluboký deprese, co z ideálů komunismu vzniklo. Svoje svědomí si léčil tím, že do školy bral děti rodičů disidentů z „chartovní“ éry, které na jinou školu nevzali. Byly tam i děti třeba Dany Němcové, přesahovalo to košířský rámeček.

J + V: Chodili jste jako studenti do hospody na Klamovku. O čem jste mluvili, co jste řešili?

Sem do hospody jsem chodil třeba s Karlem Malým, kapelníkem z Echu, pak s Matoušem Forbelským, kluky Pávkovými. Navštěvoval jsem Malostranskou kavárnu, tam jsem poseděl s klukama z mladší generace disentu (bratři Topolovi, Petr Placák) a pak jsem vystoupal Nerudovkou ke Sluncům, tam jsme poseděli s těma staršíma a pak jsme se autobusem přemístili sem na Klamovku. Tady měli dlouho otevřeno, do půlnoci určitě, tak se to všechno scházelo pak tady. Nejvíc se to tady přelejvalo v druhý polovině 80. let, to tady bylo třeba 200 – 300 lidí. Začali jsme tady dělat samizdatový časopisy. Bavili jsme se samozřejmě o historii, o politice. Nadávali jsme, někdy jsme rozbili komunistický nástěnky. Mělo to i tyhle normální, lidový parametry ☺. Psaly se básně, reportáže, povídaní přecházelo do tvůrčí fáze. Měli jsme tady i redakční schůze samizdatu. Bylo tady velký štěstí - hostinský, Karel Širmer, ten nad námi držel ochrannou ruku. Samozřejmě že se dostával pod tlak estébáků, aby nás vyhodil, chodily mu sem různý kontroly, ale byl schopnej to ustát. Nikdy nás nevyhodil, maximálně nám řekl, že by zase mohli přijít. Držel to tady až do revoluce. Jinde to bylo třeba tak, že provozovatel toho zařízení se začal bát, zhroutil se a skončilo to, zavřeli to. Tady se to podařilo uchránit.

J + V: Na Klamovce vznikla také undergroundová kapela. Hrál jste v ní?

A. V.: Ne, já mám absolutní hudební hluch. Byl jsem ale manažerem, staral jsem se o organizaci koncertů, nahrávání, abyste měli kde hrát. Míval jsem přednášku před koncertem, abych zahřál posluchače. Hráli jsme na různých soukromých statcích. Přijelo třeba 200 lidí. Hráli jsme třeba v Kosoři. Byla to celkem riskantní operace. Stalo se, že policajti ten objekt třeba vypálili, zničili lidem střechu nad hlavou. Shořel takhle třeba taky celej barák v Břevnově. Tam jsme měli i tiskárnu Revolver Revue.

J + V: Měl jste strach z StB? Vnímal jste nebezpečí pro sebe, svoji rodinu?

A. V.: Oženil jsem se v roce 1987, ale děti jsme ještě neměli. Svoji ženu jsem poznal tady na Klamovce. Oba jsme podepsali Chartu 77. Byli jsme hlídání. Aby nedělali prohlídky v bytě mých rodičů, byl jsem hlášený jinde. Bylo to nepříjemný. Trochu jsem se bál v začátcích, kdy jsem neměl s metodami StB zkušenost. V případě, že někdo dal najevo strach, tak se na tom člověku vyžívali. Vzal jsem si z toho poučení, že člověk nesmí dát najevo strach. Měl jsem výhodu, že jsem byl mladší a že nás poučili ti starší. Dokonce v samizdatu vyšla příručka, jak se při výslechu chovat, jak třeba nevypovídat. Byly tam paragrafy z trestního řádu. Mohl jsem odmítnout cokoli říct, abych neškodil osobě blízký. Třeba sobě. Měli jsme tedy takový neformální školení. Když člověk přežil první druhej výslech, kdy i někoho zmlátili, odvezli někoho do lesa a tam ho nechali nahýho, ale v zásadě platilo, že když někdo dal najevo vnitřní pevnost, tak se to dalo vydržet. Počítal jsem s tím, že jednou skončím v kriminále. Rodiče měli v počátcích strach, na druhou stranu bylo cítit, že jsou hrdí. Matka řeší dilema – strach, nebo hrdost? Snažil jsem se, aby to matce nekomplikovalo život. Proto jsem se trvale přihlásil jinde. Ale vyhrožovali. Matka byla v planetologický organizaci, do ciziny ji stejně pustili jen jednou za 10 let. Vyhrožovali, ale moc nepochodili. Na výhrůžky se nesmí moc brát zřetel. Výhoda byla, že jsme měli to

poučení od starších, a druhá, že jsme byli v Praze, protože lidí v odboji bylo hodně, město má anonymitu, měli jsme tajnou tiskárnu. Na venkově to bylo těžší.

J + V: Jak probíhalo tzv. pašování knih přes hranice?

A. V.: V Polsku potlačili Solidaritu v roce 1981, Polsko vyhlásilo stanné právo, Solidarita přešla do podzemí. Hodně jsme se od Poláků učili, měli jsme od nich i rozmnožovací stroje, návody, jak je sestavit. Cyklostyl se dal vyrobit – dřevo, plátno, rámy, koupila se barva, blány. Vznikla Československo-polská solidarita. Měla několik úkolů. Na hranici se scházel Havel s Adamem Michnikiem, já jsem na takových schůzkách taky byl. Ale pak tam byla pracovní úroveň, kdy jsem zpravidla ve dvou vyrazili z Prahy autem, dojeli jsme do nějaký podhorský vesničky, vzali jsme si batohy, každé tak 50 kg, šli jsme do hor. Nedělalo se to moc v Krkonoších, tam bylo moc lidí, ale spíš okolo Králickýho Sněžníku. Z druhé strany šli dva Poláci taky s batohama, setkali jsme se u hraničního kamene, dali jsme si panáka, pokecali jsme, vyměnili si batohy a zase jsme šli zpátky. Byly domluveny kódy, vzdálenosti od patníků, kde se setkáme. Ty kódy přivezla kamarádka z Gdaňska, nikdo jiný by jim nerozuměl. Nosili jsme domů polskou literaturu, překládali jsme ji. Hledali jsme inspiraci v polský odvaze. Oni hledali inspiraci v českým humoru. Takhle jsme se vzájemně obohacovali.

J + V: Věděli jste v listopadu 1989, že chcete vstoupit do aktivní politiky?

A. V.: Ne, to ne. Organizovali jsme palachiádu. Pár nás zavřeli, taky mě a Havla. Pak mě pustili. Po Několika větách v létě mě zavřeli natvrdo a pustili mě 10. listopadu. Ve vězení jsem se dozvěděl, že začali utíkat východní Němci, tady v Praze byla obležená ambasáda. Když jsem vyšel na svobodu, tak jsem se ptal, jak dlouho to tady ještě potrvá. Poláci, se kterým jsme se potkávali na hranici, už byli půl roku poslanci, jezdili za náma s poslaneckým průkazama, byli plný optimismu. Tady to tak ale nevypadalo. Že to ale kvasí, bylo jasné. Adresa našeho bytu byla známá. Dole hlídali policajti. Najednou se začala měnit atmosféra, začali k nám chodit studenti, že by chtěli nějaký samizdatovej časopis

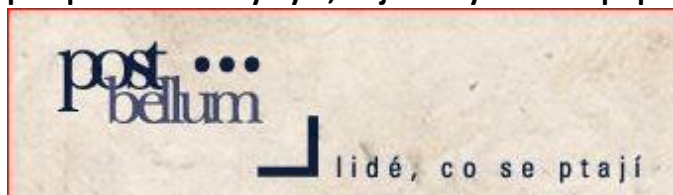

nebo že by chtěli rozhovor do studentskýho časopisu. Byli to i studenti medicíny, kteří měli o co přijít. Atmosféra byla lepší, ale nikdo neočekával, že to změní a zlomí. 17. listopadu jsem byl na Albertově. Atmosféra mezi lidma byla jiná než na předchozích demonstracích. Bylo tam odhodlání, nebyl tam strach. Lidí bylo víc, daleko víc mladejch. Bylo to silnější. Že je to revoluce, mě napadlo na Národní. Po revoluci jsem si říkal, že role je splněna, že půjdu dělat nějaký časopis. Ale Havel mi řekl, že musím jít s ním. Potřeboval bejt obklopenej lidma, se kterýma si rozuměl. Protože jsem studoval zeměpis a uměl jsem anglicky, začal jsem dělat zahraniční věci. Vyplynulo to ze situace.

J + V: Jak se zakládalo Občanské fórum?

A. V.: Občanské fórum vzniklo v momentě, kdy bylo jasné, že Charta 77 už nemůže plnit svoji roli, protože to nebyla politická organizace. Ale věděli jsme to už předtím, protože Charta vznikla jako sdružení na obranu lidských práv. Po 17. listopadu bylo jasné, že je potřeba se spojit, ale už s politickým programem a dotáhnout zemi k volbám. 17. listopadem začala hektická doba, dávaly se dohromady stávky, komunikovalo se se studentama. Havel se vrátil z venkova, sešli jsme se u něj v neděli dopoledne doma. Bylo potřeba seztat větší množství lidí a dát dohromady program a nechat si to odhlasovat s tím, že to bude skupina lidí, která bude s mocí vyjednávat tak, aby byly co nejdřív volby a lidi si mohli zvolit svou reprezentaci. Nešlo to nechat jen na bolševicích. Dávalo se to dohromady u Havla, název Občanské vymyslel Havel, fórum Honza Urban. Inspirovali se ve východním Německu, tam se to jmenovalo podobně. Petr Čepek domluvil Činoherní klub u Václaváku, Havel s pomocí mě, Křížana a některých dalších napsal prohlášení, dali jsme dohromady 21 lidí z různých skupin a sešli jsme se tam. Havel chtěl, abych to moderoval, tak jsem na pódium sezval těch 21 lidí, měl jsem trému, protože jsem to nikdy nedělal. Odehrálo se to, jak jsme čekali. Byla debata, odhlasovalo se prohlášení. V noci jsem s Vaškem Malým šel za studentama, kteří měli zorganizovaný stávkový výbory na Karláku. Debatovali, jestli mají vyhlásit generální stávku. My jsme se seznámili s Občanským fórem a začala mezi námi spolupráce. Důležitý bylo, že jsme byli trochu připravení. Havel, Křížan

a já jsme na 10. prosince 1989 organizovali setkání ke Dnu lidských práv. Chtěli jsme na Palackého náměstí pozvat 30 tisíc lidí, kteří podepsali Několik vět. 17. listopad nás předběhl, všechno jsme přesunuli na Václavák.

J + V: Jak se díváte na to, že dnes mají mnohdy bachaři z tzv. politických věznic 50. let vyšší důchody než disidenti?

A. V.: To je samozřejmě špatně. V parlamentu prošel zákon o zřízení Ústavu pro studium totalitních režimů (ÚSTR) a následně zákon o třetím odboji. Proto dneska můžou staří disidenti dostat nějaké přilepšení. Mají nízký důchody, protože dělali třeba nočního hlídače, takže se to vyměřuje skoro z nulového základu. Nemohli pracovat ve svých profesích, dělali podřadnou práci. Pokud se prokáže, že dělali nějakou odbojovou činnost, dostanou jednorázový příspěvek a něco přidáno k důchodu. Ale byl o to obrovské zápas, protože levice to zoufale nechtěla. A teď chtějí ÚSTR likvidovat. Dívám se na to velmi kriticky, není to fér.

Klamovka

Při bývalé sokolovně byla otevřena restaurace, lépe řečeno hospoda, která se stala v 70. a 80. letech neoficiálním centrem undergroundové kultury a disentu. Scházeli se tu literáti, hudebníci, výtvarníci, filosofové, budoucí politici i obyčejné „máničky“.

Ke Klamovce neodmyslitelně patří Mejla Hlavsa a jeho Plastic People, Sváťa Karásek, Jim Čert, muzikanti z kapel Echt!, Hudba Praha, Psí vojáci a Národní třída, autoři sdružení v Revolver Revue a Respektu, z nich především Jáchym Topol, Viktor Karlík, Ivan Klamper i "profesionální" disidenti Václav Havel, Jiří Dienstbier, Saša Vondra, Jan Ruml, Ivan Martin Jirous, Jan Lopatka, Egon Bondy, Karel Schwarzenberg a další.

Tomuto období se věnuje dokumentární film ČT z roku 1997 Klamovka.

(NE)VYPOVÍDAT!

MIMOŘÁDNÝ SAMIZDATOVÝ ČASOPIS

PRAHA

DUBEN 2014

